

De Heraut

door de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N.Z. Voorburgwal 58—60, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ont-
vangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 30 November 1919. N°. 2184.

Abonnementprijs: franco aan huis, per drie maanden /1.50 bij vooruitbetaling voor het haljaar en Ned.-indisch per jaar /7.20 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers /—15.
Advertentie: van 1 tot 8 regels /1.30, met inbegrip van bewijsnummer, voor elken regel meer /—20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven /—12 per regel.

Van de Kerk.

XXXVI.

En zegt aan Archippus: Zie op de bediening die gij aangenomen hebt in den Heere, dat gij die vervult.
Coloss. IV: 17.

Over Zweden gaven we een zeer uitvoerige toelichting. Dit kon en moest. Het kon omdat men van Zweedsche zijde steeds zeer nauwkeurige inlichtingen verstrekt heeft, en het moest, omdat onder de strikt Lutherse landen niet één zich zoo consequent en uitnemend ontwikkeld heeft als Zweden. Over Denemarken en Noorwegen volgt daarom thans slechts een kort overzicht. Denemarken is in zijn bevolking de laatste jaren zeer in het ooglopend toegenomen, maar in den Kerkelijken stand van het Deensche leven is weinig verandering ingetreden. De bevolking nam zeer toe. Ze werd in 1870 bij de algemeene volkstelling geschat op niet meer dan 1.784.741 personen, en in 1916 bleek bij de volkstelling dat het totale cijfer reeds geklommen was tot 2.940.979. Een zeer aanzienlijke vermeerdering in een periode van 46 jaren. Kerkelijk is hierbij nu het opmerkelijkst, dat de verhouding tusschen de leden der Lutherse Staatskerk en de personen die hiervan afwijken, zoo uiterst weinig verloop. Bedroeg de geheele bevolking bijna drie miljoen zielen in 1916, van deze behoorden 2.715.187 zielen tot de Lutherse Staatskerk. Van de overigen hadden enkele groepen zich bij geen Kerkelijk verband aangesloten, terwijl overigens het getal der Gereformeerden 1142, dat der Baptisten 5664, der Roomschen 9821, der Methodisten 4284, der Irvingianen 2778, der Adventisten 1282, en van andere nog kleinere secten saam een 4000 bedroeg, waar dan nog 5164 Joden bijkwamen. De bewoners van IJsland zijn hier niet bij gerekend, maar voor het vasteland van Denemarken blijkt dan toch uit de opgegeven cijfers reeds zonneklaar, dat de afscheiding van de hoofdkerk bij zeer kleine afmetingen gebleven is, en dat zonder overdrijving mag gezegd, dat Denemarken formeel, na Zweden, het meest beslist Lutherse land van het Noorden is. Toch hechte men hieraan niet te overwegende beteekenis. Gelijk met alle Landskerken, zoo is het ook met de groote Lutherse Landskerk in Denemarken. Men beweegt zich in die Landskerk op den meest vrijen voet. Tal van geheel afgedoolden buizen er nog altoos in, en anderen in niet minder grooten getale zijn van de confessionnele eischen die deze Landskerkstelt, steeds meer afgeweken, doch worden er niet dan uiterst zelden om bemoeilijkt. Er zijn geen onderlingen in onzen zin in Denemarken. In hoofdzaak komt geheel de drukte van het Kerkelijk leven eenzijdig op de predikanten neder. Ook diakenen in onzen geest kent men er niet, en de verzorging van de armen gaat voor een goed deel van de plaatselijke regering uit. Althans in de steden spreekt 't daarom schier vanzelf, dat de Kerkleden meest aan zichzelf zijn overgelaten, en al blijven ze in de Kerk, toch vaak geheel met de Kerkbelijdenis gebroken hebben, en in volkomen Modernisme zijn overgeslagen. Een Modernisme, dat dan wel weder reactie in het leven riep en ernstige belijders zich aaneen deed sluiten, maar zonder dat deze omkeer in de Kerkelijke cijfers uitkwam.

De groote omkeer in het Kerkelijk leven van Denemarken greep plaats in 1849. De machtige revolutionaire omwenteling, die toen in heel Europa uitbrak, heeft niet alleen het Scandinavische Zweden, maar ook Denemarken op sterk doorwerkende wijze aangegrepen. Feitelijk werd dusver in Denemarken alle religieuze vrijheid gemist, maar in 1848/9 is deze als vrucht en gevolg van de geestesrevolutie er doorgebroken, en is van die jaren af feitelijk niet alleen, maar ook wettelijk vastgesteld, en wel zoo dat elk inwoner van Denemarken in zijn denken en belijden volstrekt vrij zou blijven. § 79 van de in 1866 ingetreden Grondwetsherziening heeft het in 1849 aanvaarde beginsel dan ook volle kracht verleend. Niemand, zoo luidde van toen af de alles beheerschende bepaling, mag ter oorzaak van zijn godsdienstige belijdenis in zijn burgerlijke en politieke rechten beperkt worden, gelijk ook omgekeerd geen Deensch burger zich, ter oorzaak van zijn godsdienstige denkbeelden, aan het naleven van alle staatsplichten onttrekken kan. Ook de drukpersvrijheid werd van toen af ruim en mild zoo op Staatkundige als op Kerkelijke en Confessionnele publicatiën toegepast. Hier stond wel

tegenover, dat het onder strafbepaling verboden was zich op hooneerde of beleedigende wijze over een in het land opgetreden confessionnele groep uit te laten. Doch dit zag alleen op hoorn en spot. Voor het overige bleef de critiek over anderzamen of belijdenis volkomen vrij. Ook was gewaakt voor de ongestoorde uitoefening van de verscheiden religien, door elke secte in haar eigen gebouw. Van alle geweldpleging moest men zich stiptelijk onthouden. Ook in sake het sluiten van het huwelijk werd van nu af algeheele vrijheid verleend, wat de geloofscombinatie betrof. Ook het Kerkelijk huwelijk bleef nu geen eisch meer. Men kon zich Kerkelijk, maar men kon zich ook geheel burgerlijk laten huwen, en het verschil in belijdenis sloot geen enkel huwelijk uit.

Op eigenaardige wijze blijkt ook in Denemarken, wat uitweg men insloeg, om den band tusschen den Predikant en de Gemeenteleden niet in verkorting der gewetensvrijheid te doen ontaarden. In 1855 namelijk werd een wet uitgevaardigd, die het aan de leden eener Kerk toestond, zich aan de zielsverzorging van den predikant der wijk te onttrekken, en zich onder de geestelijke hoede van een door hen zelf gekozen geestelijke te plaatsen. Die door hem zelf goetochte geestelijke moest dan natuurlijk in dezelfde stad of in hetzelfde dorp wonen, en zoo dit niet kon, moest de geestelijke, aan wien hij zich thans met zijn gezin zou toevertrouwen, toch in de nabijheid wonen. Deze overgang moest van den persoon, die verandering wenscht, zelf uitgaan. Zelf moet hij weten, aan wien hij zich en zijn gezin van nu af geestelijk wenst toe te vertrouwen. Heeft hij zulk een nabijwoning geestelijke hietoe bereid gevonden, dan is hij verplicht aan den predikant van zijn wijk hiervan kennis te geven. Deze kennisgeving echter geschiedt niet door hemzelf, maar door de stuitend zijn. Hij geeft daarom kennis van zijn overgang aan de classis, zouden zij zeggen, en deze zendt het bericht door aan den wijkpredikant, die zich hierin te voegen heeft. Doch hier blijft het niet bij. Aan wie zich op deze wijze van den wijkpredikant afscheidde en zich onder het verband van een nabijwoning predikant stelde, wordt toch, wat zeer ver gaat, het recht verleend, om den door hem gekozen predikant in het kerkgebouw van de Gemeente, waar hij woont, te laten optreden, zoo voor de prediking als voor de bediening van het Sacrament, voor catechisatieonderwijs enz.

Het was in volken zin het inschuiven van het Kerkelijk met zijn gekozen Predikant, om een soort zelfstandig Kerkelijk leven in de eigen gemeente, en in het eigen kerkgebouw te doen plaats grijpen. Vooral waar het parochiestelsel heerscht, is dit een zeer gewenschte uitweg, en Voetius zou de vrijheid van het Gemeentelieven verlangd hebben, indien ook hij zulk een verwisseling van het eigen Kerkverband had aanbevolen.

Nog op andere wijze heeft men in Denemarken gepoogd de meer vrije keuze van de Gemeenteleden te bevredigen. Diting dan zoo toe, dat zekere groepen Kerkleden, die zich in wat bestond en gold, niet recht vinden konden, zich samenvoegden, en alsnu door vrije keuze een eigen predikant aanstelden, alsoo een eigen soort godsdienstoefening in het leven riep, en zodoende half een vrije gemeente worden konden, maar toch altoos xóó, dat ze in de Staatskerk bleven medelien, en als nieuw gevormde gemeente in het verband van de Staatskerk optraden. Wie dit beoogden, waren dan gehouden allereerst zelve een eigen Kerkgebouw zich aan te schaffen, en opdat het behoud en het gebruik van dit Kerkgebouw de noodige duurzaamheid zou kunnen erlangen, moest daarom het schriftelijke getuigenis worden overgelegd, dat tenminste twintig huisgezinnen aan deze nieuwe formatie deelnamen. Dit Kerkelijk gebouw mocht dan niet verder dan hoogstens één mijl van de woningen der leden af liggen. De nieuwe groep kiest daarop een eigen predikant, en draagt dezen aan den Koning ter aanstelling voor. Hoofd voor hoofd moet elk der leden dan zijn lidmaatschap aan zijn oorspronkelijke Kerk hebben opgezegd. En ten slotte moet het bewijs worden geleverd, dat deze huisvaders des zins en wilens zijn om jaarlijks de gelden voor het gebouw en voor de predikers bijeen te brengen. Dit alles moet dan door den Bisschop goedgekeurd en bevestigd zijn, en kwam men hiertoe, dan bood deze opmerkelijke instelling de gereede gelegenheid, om waar de parochie der Kerk niet bevredigen kon, op andere en vrijere wijze, maar toch onder behoorlijk

verband, in de Kerkelijke behoeften te voorzien. Iets waarbij men er nu wel op lette, dat hier geen sprake was van wat wij een Evangelisatiegebouw pligen te noemen. Zulk een Evangelisatiegebouw toch is niet in het Kerkelijk verband opgenomen, doch staat naast en tegenover de Kerk, terwijl in Denemarken juist is zorg gedragen, dat elke confessionnele groep tot een regeling kan geraken, die ten volle aan haar begeerte beantwoordt, maar zonder zich ook maar eenigszins van het Kerkelijk geheel los te maken. Hier kwam alsoo een breeder opvatting van het Kerkelijk leven tot haar recht, dan in onze Ned. Herv. Kerk in praktijk kwam. De Kerk van Denemarken ontsluit aan de groepen, die in haar verkeer, de mogelijkheid, om hun eigen Kerkelijke levensontwikkeling te erlangen, zonder dat daarom het Kerkelijk verband behoeft losgemaakt of terzijde gelaten te worden. Zeer uitgebreid is de toepassing van deze nieuwe regeling niet geweest, en zelfs heeft men later het aantal van gezinnen dat zulk een Kerk zou kunnen stichten, van twintig op tien herleid, maar het hoofdbezwaar school natuurlijk in de kosten. Ter oorzaak van die vrij hooge onkosten waren het meest een groep welgestelde burgers, die tot de oprichting van zulk een Kerkelijke Kerk konden overgaan; de armere gemeentelieden, die onder een min geloovig prediker zuchten, kunnen zich er niet reddend.

Evenals in Zweden staat ook hier aan het hoofd der Kerkelijke groepen een soort van Bisschoppen, die vroeger evenals in Duitschland wel superintendenten werden genoemd, maar sinds toch ook hier den meer spreken en meer vervullen naam en titel van Bisschoppen zich door den Koning zagen toegekend. Ze zijn acht in aantal, waarvan één op IJsland Het is ook hier de Koning, die als hooft der Kerk deze acht Bisschoppen kiest en aanstelt. Tusschen deze acht Bisschoppen en de Predikers staan dan de Proosten als middelband in. Ook deze worden door de Regering benoemd, en wel uit de Predikers die onder het Episcopaat, dat 't geldt, thuis hooren. Iets wat te gereeder kan, omdat de Moderne theologie weinig in Denemarken vorderde, en het overgrote deel der leeraars steeds aan de grondtenbeelden der Bijbelijens van de Augsburgsche Confessie getrouw bleef. De Zondagsviering en de vormen van den eredienst zijn van oudsher in vasten vorm gegoten. Ook de formulieren van Doop en Avondmaal bleven van kracht. Men had in Denemarken geen voorliefde voor de Psalmen. Ze worden nog wel gezegd, maar een poging om ze evenals in Zweden meer naar voren te dringen, is toch niet geslaagd. Zijn universitaire theologie ontleent de Deensche Kerk aan de Academie van Kopenhagen. Deze Universiteit toch beschikt over een theologische faculteit met vijf hoogleraren. De predikanten voor IJsland worden echter grootendeels te Reikiavik opgeleid. Beurzen en studiefondsen zijn in Denemarken voor de opleiding der predikanten ruimschoots aanwezig. Schier in elk opzicht ontwaart men, dat het Kerkelijk leven in Denemarken steeds een hooge vlucht nam, en niet 't minst de bekende Prediker Grundvig bevestigde zich om ook het Psalmgezag weer in eere te brengen.

Als derde deel van Scandinavië moet thans aan de schets van het Kerkelijk leven in Zweden en Denemarken, nog in korte trekken het beeld van Noorwegen worden toegevoegd. Noorwegen draagt meer nog dan Zweden een eenig karakter ter oorzaak van zijn zeldzame uitgebreidheid, en in verband hiermede zoo schaarsche bevolking. Vooral bij een vergelijking met ons land komt dit zeer sterk uit. Al onze Provinciën saam beslaan geen grooter terrein dan van even 34 duizend vierkante mijlen, en op dit beperkte terrein wonen ten onzent ongeveer zeven miljoen ingezetenen. Op 31 Dec. 1917 was het preciese cijfer 6.724.663, en altoos 197 inwoners op de vierkante mijl. Neemt ge nu hiertegenover Noorwegen, dan komt ge in aanraking met een terrein van bijna 323 duizend kilometers, en op deze erve, die meer dan tienmaal zoo groot is als ons landsterrein, woonden in December 1910 nog niet meer dan kleine twee en een half miljoen inwoners, of naar het preciese cijfer 2.391.932. Was het bij ons 197 inwoners per vierkante kilometer, in Noorwegen blijft het cijfer staan op zeven personen. Bij ons is 't land altoos 28 maal dichter bevolkt. En nu lette men er op, dat deze bevolking van Noorwegen toch in de laatste halve eeuw zoo ongelukkig aanwies. In 1876 was de bevolking nog niet hooger geklommen dan 1.802.172 zielen. Iets waarbij dan nog

gerekend moet worden met de geduchte verhuizing van de Noren. Op deze gegevens, rakende de bevolking, moest hier nu zeer bijzonder gewezen worden, omdat schier niets zoozeer als de uitgestrektheid van de Landserv en de dunheid der bevolking den gang van 't Kerkelijke leven in Noorwegen beheerscht hebben. Dit was ook het geval in Denemarken en in Zweden, maar toch in veel strenger zin nog in Noorwegen.

Voor al hieruit verklaart zich dan ook de eenheid van Kerkelijke religie, die steeds in Noorwegen geheerscht heeft, en in hoofdzaak ook thans nog kan worden waargenomen. Ook Noorwegen was, eer de Reformatie er indrong, zoo goed als geheel Roomsch-Katholiek, maar na den ommekeer die in dit Kerkelijk leven tot stand kwam, bleef er van de vroegere Kerkenheid zoo goed als geen spoor over. Dit nu was niet enkel in de 17e en 18e eeuw altoos, maar 't bleef in hoofdzaak nog steeds zoo, gelijk het als gevolg van de Reformatie geworden was. Bedroeg in 1910 het cijfer der bevolking 2.391.782, zoo behoorden toen tot de Lutherse Staatskerk 2.329.229. Daarbij moest men dan eigenlijk nog de 15.000 vrije Lutherse voegen. En voorts vindt men in Noorwegen een tienduizend Methodisten, een achtduizend Baptisten, tweeduizend Roomsch-Katholieken en dan nog een veertienduizend leden van allerlei secten. Joden zijn er zoo goed als in 't geheel niet. Ze halen nog geen 1100. Maar wat men wel iets talrijker in Noorwegen had, zijn leden die er prijs op stellen er voor uit te komen, dat ze met alle religie gebroken hebben, en deze becijfert men op een goede 12.000 over heel het land. Zonder overdrijving kan derhalve gezegd, dat ook in Noorwegen de aloude Staatskerk nog altoos beslag op zoo goed als de geheele bevolking legt, en dat de afzonderingen schier nauwelijks mee tellen. Men staat altoos in Noorwegen voor soortgelijk verscheiden als zich in Zweden en Denemarken voordeden. Er is door de volledige religievrijheid die werd ingevoerd, wel zekere afbrokkeling van de Lutherse Staatskerk tot stand gekomen, doch niet dan op zeer kleine schaal. En wat vooral de aandacht boeit is het in heel Scandinavië zoo sterk sprekende feit, dat de aloude Roomsche Kerk er niet alleen het anderspits deelde, maar vrij spoedig zelfs er ten eenenmale verdwenen is. Men weet hoe in ons land, in Duitschland en zelfs in Engeland nog steeds een vrij groot aantal inwoners zich aan de vroeger oud-Roomsche Kerk zijn blijven vastklemmen, in Scandinavië daarentegen staat men voor het in het oog springende feit, dat de vroeger ook hier beleiden Roomsche Confessie, toen eenmaal de Reformatie doorbrak, in zeer korten tijd zoo goed als spoorloos verdwenen is. Een land, waar vier eeuwen geleden zoo goed als alles Roomsch was, vertoont thans, bij volledige Religievrijheid, u het beeld, dat de Roomsche religie der vaderen er op geenerlei wijze meer opleeft en op het cijfer van twee, drieduizend voor geheel het reusachtig groote land hangen blijft. Te meer moet hierop met bijzonder nadruk gewezen, omdat de bevolking van Scandinavië uit haar aard zeer individualistisch is aangelegd. Op niets stelt men er zoo zeer prijs als op 't hebben van een eigen opinie. Had dan ook de Regering niet van meet af met hand en tand aan de eenheid van Religie vastgehouden, zoo zou ongetwijfeld heel Scandinavië, en niet het minst Noorwegen, het toonbeeld geworden zijn van een religieuze en kerkelijke verscheidenheid zonder waarneembare grens. Nu daarentegen de afval van Rome en het overgaan tot het Lutheranisme vrij plotseling intrad, en de vlak daarop gevolgde historie van Scandinavië diep in het religieuze leven in greep, nam de overgang en ommekeer schier plotseling een absoluut karakter aan, terwijl tevens mag aangenomen, dat het Scandinavisch karakter niet dan kwalijk met den aard der Roomsche Religie overeenstemde.

Uit het beeld, dat Dr. A. Michelsen in de Theol. Prot. Real Encyclopaedie van 1882 ontwierp, is de huidige toestand van Noorwegen op Kerkelijk gebied in zeer korte trekken zeer wel na te gaan. De historisch zoo bekende Koning Christiaan V, die tegelijk over Noorwegen en Denemarken regeerde, heeft in 1670 voor beide Rijken een Kerkelijke Grondwet afgekondigd, die de eenheid der Lutherse Religie voor beide Rijken in den meest volstrekten zin invoerde. Afwijking werd zelfs in bijzondere gevallen niet toegelaten. Alleen bij de Gezantschappen vond men huispredikers van

afwijkende belijdenis, doch voor het overige kende heel Noorwegen slechts één algemeen geldende Kerkelijke Religie, en niet de minste afwijking hiervan werd toegestaan. En al is nu ook in Noorwegen na de Europeesche crisis van 1848 althans algemeene duldung van private en particuliere overtuiging heerschende geworden, toch is de Kroon de machtige factor gebleven, die nog steeds het Kerkelijke wezen en de school van alle gading op geheel bijzondere wijze blijft beheerschen. Dit zoo zeer stellig een ander verloop hebben genomen, indien niet nog steeds gezegd kon worden, dat de vrome zin in Noorwegen van het nationale besef onafscheidelijk is. Schrijver deres heeft in vroeger jaren een goed deel van Noorwegen persoonlijk kunnen bezoeken, en zijn kennismaking met het volk ten plattelande gaf steeds opnieuw bewijs van den stillen, ernstigen en vromen zin, die met name aan deze landsbevolking eigen is.

De regeling van het Kerkelijk wezen in Noorwegen gaat ten deele van de Regering uit en ten deele van de Storting. Storting beduidt in het Noorsch ons groot, en thing is het woord voor een vergadering. Storting betekent derhalve: de groote vergadering; en het is nu dit Parlement, als men zoo wil, dat de bevoegdheid bezat, om met den Kroondrager de Kerkelijke aangelegenheden te regelen; iets waar dan de regeling van de lagere school tevens onder begrepen is. Ook nu weer is in Noorwegen, bijkens de officiële gegevens, de meer conservatieve richting naar voren gedrongen. Een korte poos geleden was dit anders, en bespeurde men op alle manier dat de aflopende geesten zich poogden op te dringen, doch dit is spoedig gestuit, iets waartoe ongetwijfeld de totstandkoming van het Vrouwenkiesrecht voor de Storting heeft ook de invloed van de Kroon hierop nog steeds ten goede ingewerkt, want sterker dan in Zweden en Denemarken bevestigde de Kroon in Noorwegen nog haar Lit. ersch standpunt, om de Kroon als hoofdfactor in het Kerkelijk leven te doen optreden, edoch met deze veelvleegende uitzondering, dat de Bisschoppen en de Proosten in Noorwegen niet door de Kroon benoemd worden, maar door de geestelijken in elk district worden aangeworven.

Het ritueel voor de Godsdienstoefeningen volgt meest wat Bogenhagen voor Duitschland gaf; alleen is het hierbij uiterst opmerkelijk, dat de koster bij het begin en het einde van elke Godsdienstoefening zich bij de trappen van het Choor plaatst; bij den aanvang van den dienst om den zegen op de prediking af te bidden, en voor het uiteengaan van de Kerk om den zegen af te smeeken over de gehouden prediking en de gedane gebeden en de lofzangen. Hij doet dit niet door zich in gemeenschap met de opgekomen Kerkleden te plaatsen, en van wij te spreken, maar door zich aan te dienen als een getuige, die in naam der Kerk optreedt, en nu den zegen voor haar afbidt. De Liturgie die nog steeds gebezigd wordt, is in hoofdzaak de oorspronkelijk ingevoerde. In het lied bleef Noorwegen achterlijk. De psalmodie werd er nimmer regel. Men gebruikte oude gezangboeken, en zulks wel onderscheiden en verschillend in de onderscheiden streken van het land. In de dagen van het Rationalisme gaf dit aanleiding tot de invoering van een geheel geesteloos liederenboek. Dit vond echter niet dan zeer spaartamelijk ingang, en is thans zoo goed als geheel buiten gebruik gekomen. Aan de viering van den Zondag wordt in Noorwegen nog steeds allerwegen in de landsdistrikten groote waarde gehecht, ook omdat deze meer stipte Zondagviering voor de onderscheiden families de gelegenheid opent, om elkander op te zoeken, en de familiebetrekkingen in stand te houden. De groote afstanden noodzaakten zelfs tot het deels publiekrechtelijke, deels privaatrechtelijke invoeren der Leekenpredicanten, enigermate in den geest van wat onze Vrienden der Waarheid ondernamen, doch altoos met dit onderscheid, dat 't in Noorwegen eisch werd in het gemis aan predicator te voorzien, en veel minder om voor de prediking der Waarheid op te komen. De geestelijken in Noorwegen vinden hun theologische opleiding aan de Universiteit van Christiania, die een theologische faculteit met vijf hoogleraren bezit. Ten deele kent Noorwegen ook een Diaconale verzorging der Armen, die haar middelen ontleent aan de vrijwillige bijdragen der Gemeenteleden. Toch zie men hierin niet de werking van een anderen geest, dan in Denemarken en Zweden heerschte. Het motief dat voor allerlei afwijking van dien aard in Noorwegen gold, moet schier altoos gezocht worden in de

gesplitstheid van de Kerkelijke bevolking, die het ondoenlijk maakt, om elke groep of buurt steeds over een geordend leeraar te doen beschikken. Dat er ook in Noordweden afdoeling insloep en ongodsdienstige zin vaak het Kerkelijk leven bedierf, kan hieruit natuurlijk niet eenzijdig verklaard. Vooral in de grootere steden heerschte een tijdlang onder den invloed van het Rationalisme verdooving. Dit echter is ten slotte door den echt vromen zin van het volk allengs weer in alle opzichten gebeterd. En thans mag dankbaar erkend, dat het aloude vaste geloof weer op brede schaal in Noordweden ingang vond, en dat er van een modernisering van de predikers zelfs zoo weinig sprake is, dat veeleer de predikers nog bijna unaniem het Christenvolk in de handhaving van de aloude Belijdenis vooraan.

Dr. A. K.

„Jaagt de liefde na.“

Jaagt de liefde na; en iver om de geestelijke gaven, maar meest, dat gij moogt profeteeren. I Cor. XIV:1.

Bij eerste lezing doet het u raadselachtig aan, dat de apostel Paulus, na in I Cor. XIII het eenig schoone en weglepende triomfied der van God in ons indringende Liefde geestelijk uitgebeeld te hebben, vlak daarop in het eerste van het 14e hoofdstuk over de uit God gewelde Liefde schijnbaar heensloopt, om de Kerk Gods op den ernst der geestelijke gaven te wijzen. Wie toch oppervlakkig leest, kan zich schier niet aan den teleurstellenden indruk onttrekken, alsof de Apostel die geestelijke gaven, met name die der Profete, als het hoogste verheerlijkt, en van de heilige Liefde slechts als *bijzaak* melding maakt.

Wel toch begint de Apostel met op de Liefde te wijzen, maar geheel vluchtig, en onmiddellijk daarop weidt hij breed, ja veel breder uit over de geestelijke gaven van de Profete en van het in vreemde talen spreken. Het staat er toch zoo schijnbaar slechts in 't voorbijgaan: „Jaagt de liefde na en iver om de geestelijke gaven, en daardoor meest, dat ge moogt profeteeren.“

Toch licht hierin geen zweem van strijd tusschen den roerende lofsang op de Liefde, dien ons I Cor. XIII bood, en de korthed van taal waarin 't hier heet: „Jaagt de liefde na.“ Dat *najagen* van de liefde is hier toch uitgedrukt met een schrik ontmoedigend woord. Dat *najagen* toch drukt de Apostel uit door een woord, dat feitelijk neerkomt op 't *vervolgen* van wat zich aan u poogt te onttrekken. Gelijk een jager het wild in 't woud opspoort, en waar hij 't ontdekt, het najagt, opdat hij 't grijpe, zoo staat ook hier, dat ge, de Liefde Gods ontdekke en de wederliefde voor uw God in uw hart voelede opkomen, bloot staat aan 't gevaar, om ijlings de Liefde van u te zien vluchten, zodat uw hart er van ontbloot wordt. Doet dit zich nu bij u voor, dan maakt de Apostel u, om de van u vluchtende Liefde aanstonds na te jagen, en niet te rusten eer ge ze weer gegrepen hebt. Er ligt alom in uitgedrukt, dat van nature de Liefde Gods ons wel nadert en een oogenblik verkwikken kan, maar dat er van nature toch aanstonds weer scheiding tusschen uw hart en die Goddelijke liefde opkomt, zoo dat ge ze loslaat en ze u ontvlucht. En is dit nu alom, dan vermaant de Apostel u, om hierin niet te berusten, en geen vrede hiermede te hebben, maar de heilige Liefde, die u ontvlucht, wil, aanstonds na te jagen, tot ge haar weer gegrepen hebt, en u zalig gevoelt in haar bezit.

Zoo zou het uiteraard oorspronkelijk in het Paradijs niet zijn toegegaan. De Liefde Gods zou toch van zelf beslag op uw hart hebben geëgd, in uw innigst zieleleven zijn ingedrongen, en u als met Engelenglans hebben verrijkt. En geheel 't zelfde geldt van het Vaderhuis. Riep uw God u door uw sterven in zijn eeuwige woning, dan zal nogmaals de Liefde Gods oostgroot u hart bezien en u overrijk en zalig maken. Van een *najagen* van de Liefde Gods zal dan geen sprake meer kunnen zijn. Van zelf en naar den aard van uw gezellige natuur zal de Liefde Gods dan ook bezit van uw hart nemen, het geheel doordringen en vervullen en er geen oogenblik in verflauwen, laat staan, er uit wijken kunnen. Een woord als de Apostel bezigt om u te manen, dat ge de Liefde najagen zult, zou dan geen zin of betekenis meer kunnen erlangen. Een vader jaagt zijn lieve dochter, die naar hart en ziel aan hem verkleefd is, en bij hem blijft, niet na, maar geest in de rijke liefde die ze hem toewijdt. Najagen is iets, waarvan eerst dan, en dan alleen, sprake kan zijn, als wat ge mint, u ontvluchtten wil. En dat nu juist is de toestand waarin we gedurig versinken. We gevoelen ons vernukt door den jubelzang dien I Cor. XIII ons over de Liefde doet hooren. Zoo van heeler harte zeggen we het den Apostel na: „Deze drie, geloof, hoop en liefde, maar de meeste van die is de Liefde.“ En toch, als we dan straks in het drukke, gedurig tegenstrijdige leven terugkeeren, dan is 't ook ons of de heilige Liefde zich weer van ons hart terug wil trekken, of er tusschen die heilige Liefde en ons eigen hart een kloof gaapt, en alsof juist dat fonkelend diamant der Goddelijke liefde ons weer ontglipt.

Dit nu weet, dit voorziet de Apostel ook van de brederden aan wie hij zijn epistel schrijft. Ook zij zullen uiterlijk gedweept hebben, voor ten oogenblik althans gedweept hebben, met den klans der Liefde dien hij hun in I Cor. XIII voorzong, maar tevens doordringt hen aanstonds het pijnlijke gevoel, dat die heilige en Goddelijke liefde hen toch weer be-geven en verlaten zal, en dat een vlak omgekeerde stemming in hun hart dreigt op te komen. Dan is het of die heilige Liefde niet bij hen inwonnen, niet bij hen vertooven wil, en weer van hen vlucht, en met het oog daarop roept dan de Apostel hun toe: „Jaagt de liefde na!“ en is ze weer van u gevlucht, gunt u dan geen oogenblik rust tot ge de Liefde terug gegrepen hebt, en ze uw hart weer verrijkt. In die eene, korte uitdrukking van 't najagen ligt dit diepe mysterie opgesloten. Ge hadt de liefde, die liefde ontvlucht uw hart opnieuw. En nu jaagt ge ze na, om er opnieuw aan uw hart het bezit en het rijke genot van te doen smaken.

Ligt dit nu aan een giftigen trek van nijd in ons hart? Ten eerste misschien wel, en zeer stellig in een ure van verbittering, maar in den regel zal 't toch onder de geestelijke hebbeligen kinderen Gods niet zoo zijn. Bij het op zich zelf, in stillen eenvoud levende kind van God,

waakt niet dan uiterst zelden de bitterheid op. Doch heel anders gaat 't toe, zoo ge roepen aan de felle beweging van het maatschappelijk en staatkundig leven deel te nemen, gedurig stuit op de bittere tegenstellingen; u in uw denkbeelden aangeand en geïrriteerd gevoelt; om wat ge voorstaat en verweent, wilt, aan smaad en zelfs aan vervolging bloot staat, en schier van dag tot dag in strijd en moeite uw weg vervolgen moet. Dan blijft er in uw hart wel van 't Goddelijke evenwicht der Liefde en op en neder gaan, maar gevoelt ge u gedurig beleedigd, telkens gekrenkt in uw leedzaamste bedoelingen, en dan kan 't schier niet anders, of de toorn woelt in uw ziel op, en ge gevoelt een onweerslaanbare drang, om uw tegenstander niet slechts af te weren, maar ook terug te dringen, en hem op aangrijpende manier te doen ervaren, dat hij niet u, als het de heilige dingen geldt, niet spot en niet spelen kan, maar onverwilt stuiten zal op de afwerping en den tegenstand, die hem zijn geestelijke minderheid op zoo treffende wijze doet gevoelen.

Kon nu geregd dat elke opwelling van toorn tegenover zulk een onedigen aanval onheilig en van God verboden was, zoo zouden we ons ijlings terugtrekken en als in vergeeld schillen willen. Doch zoo kunt en moogt ge er u niet van afmaken. Dit kunt en moogt ge wel, als het niet anders dan een persoonlijk ooraangenaamheid is, die u wederwaard, doch zulk lijdelijk zwijgen is u zelfs verboden, als de twist, dien men tegen u aanbodt, de zake Gods geldt, of ook het belang van land en volk, of zelfs de eer van uw vrouw en de toekomst van uw kinderen. In al zulke gevallen toch moet ge van u afspreken, en is 't uw roeping de belediging af te weren. En dan juist dreeft u zoo licht het verwaard, dat ge niet meer de Liefde najagt, maar zelfs voor de Liefde de poorten van uw hart toesluit.

Het komt aan op de stemming in uw hart. Verweeten en verdedigen moet ge u dan, omdat aan uw optreden een zaak van heilig belang hangt, en de eere van uw God niet toelaat noch gedooft, dat men met zoo bittere smaad het heilige blijft achtervolgen. Veel te lang is ook in ons land door Gods kinderen tegenover de verachters van zijn Naam gesworen. Dat zijwen stelde de groepen des Heeren schuldig aan een uitvreze zich terugtrekken, toen ze toch laten en hoorden, hoe de zake van den Naam huns Gods op alle manier gelasterd werd. Het was dan ook ergelijk, zoo lange jaren als men dit zonder kloofte en matelijke tegenweer begon liet. Doch al kwam het kloofte tegenweer veel later dan moest, het is dan toch opgedaagd, en het optrekken voor de eere Gods is thans voor onsen en voor jongeren in jaren een lust, een heilige grintien en een dure plicht geworden. Alleen maar de Christus-beijders die tot daarduren, blijven vaak zwakke geesten, en dan komt 't ook nu nog herhaaldelijk voor, dat ze in hun toorn en in hun verweer den eisch der heilige Liefde vergeten. Dan dolen ze in geestelijke verwarring rond, en hebben gedurig te bidden dat hun God hun toorn vergeve, dat ze in hun strijd zich bezondigen hebben. Dan komt er een stemming in hun hart op, die de liefde niet aanpreekt, maar eer uitbaidt. En is dan wel iver, en deels is de strijd din te aanbonden, hun ook dan nog wel een strijd voor de eere van hun God, maar er mengt zich dan toch zucht naar eigen eere, bitterheid jegens de engeloovigen in, en als ze dan savonds van hun nachtig-bed neerkomen, is er een stem, die hun tekort in de Liefde verwijt, en hen aanspoort, om als morgen de strijd hervat en voortgezet moet worden, eerst de Liefde weer na te jagen, de Liefde weer met het verborgene van hun zieleleven te grijpen, en in de avondure hun God te danken, dat wat gisteren hen in zonde deed vallen, hen dezen nieuwen dag ter overwinning heeft geleid.

Dr. A. K.

Amsterdam, 28 November 1919.

In meer dan een onzer Kerken worden moeilijkheden ondervonden bij de verkiezing van een nieuwen Dienaar des Woords. De oorzaak daarvan is, dat de eene Kerkeraad hierbij geheel anders te werk gaat dan de andere. Op sommige plaatsen doet de Kerkeraad zelf het beroepingswerk geheel alleen af, buiten de gemeentelieden om, en eerst wanneer het beroep is uitgebracht en aangenomen, wordt de beroepene ter approbatie aan de gemeentelieden voorgesteld. Op andere plaatsen laat de Kerkeraad de gemeentelieden bij de keuze van een nieuwen Dienaar zooveel mogelijk medewerken, door eerst van de gemeentelieden een grotslijst te vragen, waarop de namen staan van degenen, die de gemeentelieden begeren; daarna uit deze grotslijst een dubbel of drietal te formeeren, en dan daarnit de gemeente een definitieve keuze te laten doen. En ook komt het wel voor, dat de Kerkeraad, wanneer hij een bepaalden Dienaar gaarne beroepen wil, de gemeente saam roept, alleen dezen Dienaar voorstelt en de gemeentelieden dan vóór of tegen dezen Dienaar laat stemmen. Dit verschil in practijk geeft, vooral wanneer de medewerking der gemeentelieden geheel uitgeschakeld wordt, tot klachten aanleiding, vooral wanneer de Kerkeraad daarbij geen vasten gang volgt, maar de eene maal zus en de andere maal zoo handelt.

Nu heeft dit verschil in practijk van meet af in onze Kerken bestaan. Hoewel volgens de oude redactie van onze Kerkenorde de verkiezing van de predikanten uitsluitend aan de Kerkeraden werd toevertrouwd en er zelfs geen sprake van was, evenals dit geschiedde in Art. 22 ten zichte van de verkiezing der ouderlingen en diakenen, het aan de vrijheid der Kerkeraden over te laten om of zelf de keuze te doen of de gemeentelieden uit een dubbelgetal te laten kiezen, was de practijk toch, zoals Voetius meedeelt, dat op tal van plaatsen in ons vaderland de gemeentelieden hun predikant kozen onder leiding van den Kerkeraad, en Voetius heeft er geen oogenblik aan gedacht dit te veroordeelen als in strijd met de bepalingen onzer Kerkenorde.

Zelfs kan men nog verder gaan en wel zeggen, dat in den aanvang der Reformatie vrij algemeen de gedachte was, dat de verkiezing der ambtsdragers aan de gemeentelieden toekwam. Luther heeft dit meer dan eens uitgesproken, en ook Zwingli heeft

ditzelfde standpunt verdedigd in verschillende geschriften. Tegenover de hiërarchische methode van de Roomsche Kerk, dat een pastoor door den Bisschop werd aangewezen zonder zelfs naar den wensch der gemeente te vragen en aldus min of meer aan de gemeente werd opgedrongen, merkten onze Reformatoren terecht op dat dit geheel in strijd was met wat de Schrift aangaande de verkiezing der ambtsdragers ons leert en hetgeen ook in de oude Kerk algemeen gebruikelijk was, n.l. dat de gemeente zelf haar ambtsdragers koos. Maar noch Luther noch Zwingli hebben dit beginsel toen in de practijk durven toepassen. Wat hen daarvan weerhield was de oproerige beweging der Wederdoopers, die onder het volk grooten aanhang hadden. Zij vreesden, dat wanneer de gemeente vrij zou stemmen, allicht ongeschikte en ongewenschte personen tot den Dienst des Woords zouden verkozen worden.

Vandaar dat zoowel Luther als Zwingli toen ten onzigen ure er toe kwamen, om de verkiezing der ambtsdragers op te dragen aan de Overheid. Zoowel in de Lutherse als in de Zwitsersche Kerken was het feitelijk de Overheid, die de predikanten koos en aanstelde. De gemeente had er zeer weinig in te zeggen, of werd er zelfs geheel buiten gehouden. Zwingli die zelf wel voelde, dat dit niet geheel in den haak was, verdedigde dit dan met de bewering, dat de Overheid door de burgers, die tegelijk lid der Kerk waren, gekozen was en de gemeente daarmede stilzwijgend dit verkiezingsrecht aan de Overheid had opgedragen. De Overheid koos dan de ambtsdragers niet als Overheid, maar als representeerende de Christelijke gemeente op een bepaalde plaats. Iets wat natuurlijk niet dan een doekje voor het bloeden was.

Calvijn is de eerste geweest, die met dit verkeerde stelsel heeft gebroken en weer ernst heeft gemaakt met het beginsel, dat de verkiezing der ambtsdragers kerkelijk moet wezen en door de gemeente zelf behoort te geschieden. Wat voor hem belistte, was de Schrift, en de Schrift weer van een Overheidsverkiezing van de ambtsdragers in de Kerk evenmin af als van een aanstelling der ambtsdragers door een hogere hiërarchische macht.

Het zwaartpunt verplaatste hij daarom bij de verkiezing weer naar de gemeente. Maar hij begon niet de fout van Luther en Zwingli om de gemeente op te vatten als een losse verzameling van geloovigen, maar zag in haar een organisme, waarin elk deel zijn eigen roeping van God ontvangt heeft. Zoo komt de leiding bij de verkiezing volgens Calvijn toe aan de ambtsdragers in de plaatselijke Kerk, d.w.z. aan den Kerkeraad, om alle onorde te vermijden; zoo behooren de gemeentelieden niet als onmondige leken te worden uitgeschakeld, maar bij deze beroeping gekend te worden en daaraan hun toestemming te geven, opdat de beroeping met medewerking van heel de gemeente worde uitgebracht; en voorzover de Overheid Gereformeerd was en deel van de gemeente uitmaakte, moest bij deze beroeping ook haar goedkeuring worden gevraagd. Niet een eenzijdige verkiezing door eene partij, maar een samenwerking van Kerkeraad, gemeentelieden en Overheid was wat Calvijn wenschte.

Nu kan men niet zeggen, dat deze beginselen in onze Kerkenorde behoorlijk tot ontwikkeling gekomen zijn. Men volgde bij ons te veel de Fransche Kerken na, en in deze Fransche Kerken was van meet af een zeer sterke strooming, die de gemeentelieden bij de verkiezing liefst geheel buiten wilde sluiten en deze alleen door den Kerkeraad wilde laten geschieden. In onze vluchtelingen-Kerken was dit vroeger anders, want hier stemden de gemeentelieden wel degelijk mede, maar toen men, in ons vaderland teruggekeerd, de organisatie onzer Kerken ter hand nam, kreeg de Fransche geest de overhand, en gelijk we onze Kerkenorde voor 't grootste deel aan de Fransche Kerkenorde ontleend hebben, was dit ook zoo met de regeling der verkiezing. Bij de ouderlingen en diakenen werd nog toegestaan, zij het dan ook slechts noode, dat een dubbel getal aan de gemeentelieden werd aangeboden om daaruit te kiezen, maar bij de verkiezing der predikanten was hiervan geen sprake, en de bedoeling daarvan was wel degelijk om de medewerking der gemeentelieden bij deze verkiezing liefst uit te schakelen. Men vreesde voor de wederdoopersche en andere oproerige elementen. Men vertrouwde de keuze van een predikant niet aan de gemeentelieden toe.

Dat deze regeling weinig in overeenstemming is met wat de Schrift ons leert en wat door Calvijn was uiteengezet, is duidelijk. De fout lag daarin, dat men de Volkskerk in haar geheel van Rome had overgenomen en daarom de gemeente niet vertrouwde. Het ware dan ook wel wenschelijk geweest, toen onze Kerkenorde op de Synode van Utrecht in 1906 gereviseerd werd, dat dit Artikel grondiger ware gewijzigd. Het gevaar, dat men vroeger van de medewerking der gemeentelieden dachtte, is nu geweken. Met de Volkskerk hebben we gebroken. Wederdoopersche en andere oproerige elementen worden in onze gemeenten niet gevonden. Het is daarom een dwaas conservatisme, nog aan Art. 4 te willen vasthouden om de medewerking der gemeentelieden uit te sluiten. De geheele ontwikkeling onzer Kerken moet er nu toe leiden om aan de gemeentelieden zooveel mogelijk medewerking in kerkelijke zaken, ook bij de verkiezing van een predikant, te verschaffen. Doet men dit niet, dan werkt men het Independentisme in de hand, dat de verkiezing der ambtsdragers geheel los van den Kerkeraad en buiten dezen om door de gemeentelieden wil laten geschieden. Het is wijs en verstandig, als de Kerkeraden zelf dit inzien en daarom niet alleen bij de verkiezing van ouderlingen

en diakenen, maar ook bij de verkiezing der predikanten de gemeentelieden uit een voorgesteld dubbelgetal laten kiezen.

Maar al hebben de herzieners van onze Kerkenorde den wagen nog niet geheel in het goede spoor geleid, ze hebben toch in Art. 4 een niet onbelangrijke wijziging aangebracht, waarop wel eens te weinig de aandacht valt. Het recht van den Kerkeraad om den predikant te kiezen werd gehandhaafd, maar er werd aan toegevoegd: „met onderhouding van de regeling, die daarvoor plaatselijk in gebruik of door den Kerkeraad vastgesteld is.“ De bedoeling van deze toevoeging is blijkbaar tweeledig geweest. Vooreerst om alle willekeurige handelingen van den Kerkeraad af te snijden. Indien het plaatselijk gebruik of de regeling door den Kerkeraad voorgesteld medebrengt, dat de Kerkeraad de gemeentelieden tot dusver liet medestemmen, dan mag de Kerkeraad niet eigenmachtig van deze regeling afwijken en plotseling geheel buiten de gemeentelieden om beroepen. Een zoodanig beroep zou zelfs als onwettig kunnen gewaakt worden. Want het zou in strijd wezen met Art. 4. En in de tweede plaats wordt in dit Artikel niet onduidelijk aan de Kerkeraden de wenk gegeven om deze zaak niet ongeregeld te laten, maar daarvoor een vaste regeling te maken. Zulk een regeling behoort daarom elke Kerkeraad te hebben. En dan spreekt het wel van zelf, dat zulk een regeling, al wordt zij door den Kerkeraad vastgesteld, toch niet tot stand kan komen zonder de gemeente daarvoor gehoord te hebben. Wie dan bezwaren heeft tegen deze regeling, kan ze bij den Kerkeraad inbrengen, en wanneer deze daarnaar niet luistert, zijn bezwaren indienen bij de meerdere vergaderingen. Is zulk een regeling vastgesteld met approbatie van de gemeente, dan weet ieder, waaraan hij zich te houden heeft en kan er bij de verkiezing zelf geen moeilijkheid ontstaan. Wijkt de Kerkeraad dan eigenmachtig van deze regeling af, zoo heeft men op grond van Art. 4 het recht hartig tegen te protesteeren. Maar zoolang zulk een regeling ontbreekt, of men alleen heeft af te gaan op het plaatselijk gebruik, komt en de Kerkeraad en de gemeente in moeilijkheden. En waar deze moeilijkheden dan meestal voorkomen, wanneer men aan de beroeping van een predikant toe is, krijgt de strijd over de wijze van verkiezing vaak een persoonlijk karakter, dat stellig ongewenscht is. Het gaat dan daarom om men voor of tegen den predikant is, dien de Kerkeraad beroepen heeft. En juist dat persoonlijk element moet uit dezen strijd geweerd worden. Acht men, dat de Kerkeraad bij de beroeping van een predikant meer de medewerking van de gemeente heeft te zoeken, dan behoort men dit vraagstuk aan de orde te stellen, niet wanneer juist een beroep is uitgebracht, waaraan men toch niets veranderen kan, maar wanneer er van geen uitgebracht beroepsprake is. Dan alleen kan de zaak rustig en kalm besproken worden. En we twifelen niet, of de gemeentelieden, die zelf mede willen werken aan de verkiezing, zullen dan bij den Kerkeraad een willig o vinden. Want heerschappij voeren over de kudde des Heeren mogen onze ambtsdragers niet.

Salvo honore.

De vraag is ons gedaan, wat het beteekent, wanneer in Art. XIII onzer Kerkenorde gezegd wordt, dat wanneer een predikant door ouderdom of langdurige ziekte emeritus wordt, hij de eere en den naam eens Dienaars zal behouden, of gelijk het ook wel uitgedrukt wordt, dat hij uit zijn dienst ontslagen wordt *salvo honore*.

De bedoeling nu van deze uitdrukking is geen andere, dan dat zulk een predikant, ook al wordt hij na zijn dienstwerk ontslagen, toch al de rechten, aan het ambt van predikant verbonden, behouden blijft. De gedachte toch, waarvan onze Kerkenorde uitgaat, is dat het predikantsambt niet voor een tijd, maar voor het leven wordt verleend. Men kan het ambt zeker verliezen door eigen schuld, wanneer men afgezet wordt; men kan ook het ambt verliezen, wanneer men tot een anderen staat des levens overgaat en daarmede toont geen ambtsdrager meer te willen zijn. Een „onuitwisbaar karakter“, zoals de Roomsche Kerk leert, drukt het ambt niet op. Maar behalve in de hier genoemde gevallen geldt als regel, dat wie eenmaal predikant is geworden, dit ambt behouden blijft tot zijn dood toe, ook al kan hij wegens ouderdom of andere oorzaken dit ambt in zijn vollen omvang niet meer bedienen. Niet alleen dat hij den naam van Dienaar des Woords behouden blijft en dat de Kerk, die hij diende, voor zijn onderhoud heeft te zorgen, maar hij behoudt ook de eere eens Dienaars, d.w.z. de bevoegdheden aan het ambt van Dienaar verbonden, blijven hem gewaarborgd. Hij is, om het in de taal onzer vaders uit te drukken, door zijn emeritaatverklaring niet exauctoratus, d.w.z. niet van de hem geschonken macht beroofd om het Woord en de Sacramenten te bedienen. Wanneer een Kerkeraad hem daartoe uitnodigt, mag hij prediken, doopen, avondmaal bedienen, huwelijken bevestigen en al wat meer tot het ambt van den predikant behoort.

Moelijker is de vraag, of hij ook het recht heeft, wanneer hij op de plaats, waar hij het laatste diende, wonen blijft, om de kerkeeraadvergaderingen als stemhebbend lid bij te wonen en op de Classis te verschijnen. Oudtijds is hier dan ook wel verschillend over geoordeeld. In Friesland meende men, dat hem dat recht niet toekwam, tenzij dat hij daartoe door de gemeente opnieuw werd gekozen. Ongetwijfeld hing dit daarmede saam, dat men in de Friese Kerken een andere opvatting van het ambt had dan in de overige provincies. De be-

voegdheid om het Woord en de Sacramenten te bedienen, werd in Friesland bij het kerkelijk examen aan elken proponent verleend, ook al had deze nog geen beroep van een bepaalde Kerk ontvangen. Die bevoegdheid bleef hij ook behouden, wanneer hij ophield predikant bij een bepaalde Kerk te wezen. Maar in de andere provincies oordeelde men, en volkomen terecht, aldus niet, en schonk men de bevoegdheid om het Woord en de Sacramenten te bedienen, eerst dan, wanneer iemand bij een bepaalde Kerk beroepen was en in het ambt was bevestigd. Vandaar dat men er aan vasthield, dat wanneer zulk een predikant, na emeritus verklaard te zijn, op die plaats wonen bleef, hij daar nog zooveel mogelijk als predikant mocht mede arbeiden bij huisbezoek en catechisatie, en dat hem ook het recht toekwam de kerkeeraadvergaderingen en de vergaderingen der Classis bij te wonen. In Zuid-Holland maakte men daarbij echter onderscheid tusschen de dorpen en de steden. Omdat men blijkbaar vreesde, dat wanneer een emerituspredikant in den Kerkeraad zitting bleef houden, dit voor zijn opvolger wellicht minder aangename gevolgen zou hebben, werd bepaald, dat dit recht alleen zou toekomen aan de emerituspredikanten in de steden, maar niet op de dorpen. In de steden, waar men gewoonlijk veel predikanten heeft, dreigde dit gevaar minder. Intusschen lokte deze regeling toch ook in Zuid-Holland protest uit; zelfs werd de zaak voor de Staten van Holland gebracht, die in 1751 besloten, dat het solvo honore beteekende, dat alle emerituspredikanten op hun plaats blijvende wonen, zitting hadden in den Kerkeraad en de Classis.

Het laatste standpunt schijnt ons ook metterdaad het meest juiste. Wanneer een emeritus-dienaar op zijn oude plaats wonen blijft, dan gaat het niet aan, hem den toegang tot den Kerkeraad en de Classis te ontfangen. Daarmede zou te kort worden gedaan aan de „eere“, die hij als emerituspredikant behouden blijft.

Met zijn rijpere ervaring en meerdere kennis van de gemeente, kan hij ook zijn opvolger met raad en daad steunen en helpen. Natuurlijk heeft hij daarbij wel in te zien, dat de verantwoordelijkheid van het ambt nu van hem is afgenomen en op zijn opvolger is gelegd. De geestelijke leiding van de gemeente is in andere handen overgegaan. Hij moet het niet telkens beter willen weten dan zijn opvolger, en niet op alles wat deze doet, critiek oefenen. We vertrouwen echter van onze emeriti-predikanten, dat ze met voorzichtigheid en beleid zullen optreden. En in elk geval kan, omdat misbruik van dit recht mogelijk is, het recht zelf niet aan allen ontzegd worden.

De Saambinder.

Onder dezen ietwat eigenaardigen titel, die blijkbaar ontleend is aan Zacharia's profetie, is een nieuw kerkelijk blad verschenen, waarvan het eerste nummer ons ter kennismaking werd toegezonden.

Dit blad gaat niet uit van onze Kerken, maar van de „Gereformeerde gemeenten in Nederland“. De Synode dezer Gemeenten heeft tot de uitgave van dit kerkelijk orgaan last gegeven en de redactie opgedragen aan de predikanten Ds. G. H. Kersten te IJsselt en Ds. W. Den Hengst te Leiden. Het blad bedoelt, den band niet alleen tusschen deze Gereformeerde gemeenten in Nederland, maar ook dien met de zusterkerken in Noord-Amerika vaster te maken. Daarom is ook de naam gekozen. Want een van de beide herdersstokken, waarmede, volgens Zacharia's profetie, de Heere de schapen zijner kudde weidde, heette „Saambinders“.

De verschijning van dit blad begroeten we met sympathie. Onze Gereformeerde broeders die nog altoos de Psalmen van Datheen zingen, staan in menig opzicht ons zeer na. Ze zijn „zonen van hetzelfde huis“. Als betreuren we den scheidsmuur, die nog altoos tusschen hen en ons bestaat, toch verblijden we ons, dat deze Gereformeerde gemeenten, wat wel niet het minste te danken is aan de goede leiding, die Ds. Kersten geeft, tot een meer ordelijk kerkelijk leven zijn gekomen. Het mysticisme en individualisme, dat in de kringen vroeger de overhand had, maakte allengs plaats, voor het inzicht, dat de kerkvorm toch niet onverschillig is. Wat vroeger elk op zichzelf stond en met zeer losse banden vereenigd was, sloot nu reeds in synodaal kerkverband zich aan. Voor een betere opleiding van degenen, die in deze gemeenten als voorgangers optreden, wordt reeds zorg gedragen. Ook het thans verschenen blad kan dienen om het kerkelijk gemeenschapsleven te bevorderen en meer gezonde denkbeelden te verspreiden. Het teekent, dat Ds. Den Hengst in dit eerste nummer een rubriek over *Kerkrecht* opent en belooft daarin een uiteenzetting te geven van de Kerk, gelijk Christus haar geïnstitueerd heeft, van hare ambten, diensten, samenkomsten, tucht-oefening, verhouding tot den Staat, de rechten en plichten harer leden enz. Een dergelijke uiteenzetting kan zeker uitnemend dienst doen om het kerkelijk besef te verlevendigen.

Laat ons de hoop uitspreken, dat de naam van dit blad een profetie moge blijken. We hebben in deze dagen zeker voor alle dingen noodig een saambinden al wat Gereformeerd is. Indien dat ook het doel van dit blad is, dan zal het ons van harte welkom wezen. Want wat Augustinus, toen in zijn dagen de Kerk in Afrika zoo hopeloos verdeeld en verscheurd was door het schisma tusschen de Katholieken en de Donatisten, aan de laatste schreef: „laet ons de twisten onzer vaders, die de Kerk gescheurd hebben, vergeten, omdat wij, hun zonen, daarmede niet te maken hebben, en laet